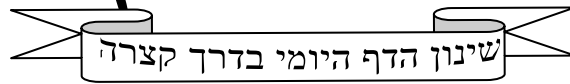

מה בדרך

לע"פ הגאון רבי שמחה בן רבי
רפאל הכהן קוק זצוק"ל
הערות והנצחות טל' 0548449853 או מייל
MABADAF12@GMAIL.COM

גליון 177 פרשת בהר בחוקותי תשפ"א

טוטה מו-מט גיטין ב-ד

לא ראו וכמובן הם לא רצחו אלא שלא בא לידניו ופטרנוהו בלי מזונות ולא ראינוהו והנחנוהו בלי ליווי, ושנינו שר"מ אומר שכופים על לוייה שאין שיעור לשכרה שכתוב ויראו השומרים איש יוצא מן העיר ויאמרו לו הראנו את מבוא העיר ועשינו עמך חסד וכתוב ויראם את מבוא העיר והחסד היה שכשהרגו את כל העיר הניחו את אותו האיש ומשפחתו וילך האיש ארץ החיתים ויבן עיר ויקרא שמה לזו היא שמה עד היום הזה, ושנינו שבעיר זו צבעו תכלת וסנחריב הניחה מלבלבלה ונבוכדנצר לא החריבה, וגם למלאך המות אין רשות לעבור בה, והזקנים שדעתם קצה עליהן יוצאים מחוץ לחומה ואז הם מתים, וזה ק"ו שאם אותו כנעני שלא דיבר בפיו ולא הלך ברגליו וגרם הצלה לו ולזרעו עד סוף כל הדורות מי שמלוה ברגליו על אחת כמה וכמה, וחזקיה אומר שאותו האיש עיקם להם פיו, ור' יוחנן אומר שהראה להם באצבעו, וכן שנינו בשביל שכנעני זה הראה באצבעו גרם הצלה לו ולזרעו עד סוף כל הדורות.

ריב"ל אומר שהמהלך בדרך ואין לו לוייה יעסוק בתורה שכתוב כי לויית חן הם לראשך וענקים לגרגרותיך, עוד אמר ריב"ל שבזכות ד' פסיעות שפסע פרעה כשלויה את אברהם שכתוב ויצו עליו פרעה אנשים, השתעבד בכניו ד' מאות שנה שכתוב ועבדום וענו אותם ארבע מאות שנה, ואמר רב יהודה בשם רב שהמלוה את חבירו ד' אמות בעיר אינו ניוזק ורבינא ליהוה את רבא בר יצחק ד' אמות בעיר והזדמן לו היזק והוא ניצל ממנו.

רב היה מלוה את תלמידו עד עיבורה של עיר וחבר לחבר עד תחום שבת ותלמיד לרב אין לו שיעור, רב ששת אומר ששיעורו פרסה ודוקא ברב שאינו מובהק אך ברב מובהק מפורם נהרא עד בית צינייתא של בבל, וכשהגיעו לשם אמר לו האם נכון מה שאומרים שדקלים אלו הם מימי אדם הראשון אמר לו הזכרתי את דברי ר' יוסי בר חנינא על הפסוק בארץ לא עבר בה איש ולא ישב אדם שם ואם לא עבר היכן ישב אלא שארץ שגזר עליה אדם הראשון לישוב התישבה ומה שלא גזר עליה לא התישבה, רב מרדכי ליוה את רב אשי מהגרוניא עד בי כיפי ויש אומרים עד בי דורא.

ר' יוחנן אמר בשם ר"מ שמי שאינו מלוה ומתלוה כאילו שופך דמים שלולא ליוו אנשי יריחו את אלישע לא היה מגרה את הדוכנים בתניוקות שכתוב ויעל משם בית אל הוא עלה בדרך נערים קטנים יצאו מן העיר ויתקלסו בו ויאמרו לו עלה קרח עלה קרח אמרו לו עלה שהקרת עלינו את המקום ופירש ר"א נערים שמנוערים מהמצוות קטנים שהיו מקטני אמה, ובברייתא שנו שהיו נערים ובזו עצמם כקטנים ורב יוסף מקשה שאולי נערים על שם מקומם כמו שכתוב וארם יצאו גדודים וישבו מארץ יקראל נערה קטנה והקשו על זה איך יתכן נערה וגם קטנה, וביאר ר' פדת קטנה שהיא ממקום ששמו נעורן, ויש לומר ששם מפורש מקומם ואילו כאן לא מפורש מקומם, וכתוב ויפן אחריו ויראם ויקללם בשם ה' רב אמר שראה ממש כדברי רשב"ג שמקום שנתנו חכמים עיניהם בא מיתה או עוני ושמואל אומר שראה שכולם התעברה אמם מהם ביהו"כ ור' יצחק אומר שראה שיש להם בלורית כאמוריים, ור' יוחנן אומר שראה אין בהם לחלוחית של מצוה ור"א מוסיף שאפילו בזרעם ראה קן עד סוף הדורות.

במה שכתוב ותצאן שנים דוכים מן העיר ותבקענה מהם ארבעים ושנים ילדים,

דף מן נחלקו רב ושמואל אם היה רק נס או שהיה נס בתוך נס שאם היה רק נס שהיה יער אך לא היו דוכים ובאו דוכים, או שלא היה לא דוכים ולא יער ואין לומר שיבואו הדוכים ללא יער כי הם מפחדים. אמר רב חנינא שבגלל אותם מ"ב קרבנות שהקריב בלק מלך מואב הובקעו מ"ב ילדים, אך קשה שרב יהודה אמר בשם רב לעולם יעסוק אדם בתורה ומצוות אפילו שלא לשמן שמתוך שלא לשמן בא לשמן שבשכר מ"ב קרבנות שהקריב בלק זכה ויצאה ממנו רות שיצא ממנה שלמה שכתוב בו אלף עולות יעלה שלמה, ור' יוסי בן חוני אמר שרות היתה בתו של עגלון בנו של בלק, ויש לומר שרצונו של בלק היתה באמת לקללה.

יאמרו אנשי העיר אל אלישע הנה נא מושב העיר טוב כאשר אדוני רואה לך לכאורה אם המים היו רעים והארץ משכלת מה הטובה של העיר, אמר ר' חנין חן המקום על יושביו וכן אמר ר' יוחנן שיש ג' חינוות: חן מקום על יושביו, חן אשה על בעלה, חן מקח על לוקחו.

דף מו הכהנים אומרים כפר לעמך ישראל אשר פדית ה' ואל תתן דם נקי בקרב עמך ישראל ומכאן ואילך אומרת רוח הקדש ונכפר להם הדם שכשיעשו כך יתכפר לה. גמרא לכאורה נאמר שמום יפסול בעגלה בק"ו מפרה ששנים אין פוסלים בה ומום פוסל בה עגלה ששנים פוסלות בה ודאי יפסול בה מום, ויש לומר שכתוב בפרה אשר אין בה מום שרק בה פוסל מום ולא בעגלה, אך לפ"ז נאמר ששאר עבודות לא יפסלו בעגלה ורב יהודה אמר בשם רב שאם הניח על הפרה עבודה של שקים פסולה ובעגלה פוסל כשמושכה, ויש לומר שלומדים גזירה שוה עול עול מעגלה ואין ללמוד עגלה מפרה כי כתוב בפרה בה אך קשה שגם בעגלה כתוב בה ויש לומר שבא למעט בקדשים שעבודה לא פוסלת בהם שהיינו אומרים שנלמד מעגלה שמום לא פוסל בה ובכ"ז עבודה פסולת בה א"כ קדשים שמום פוסל בהם ודאי עבודה תפסול, ויש לפרוך ששנים פוסלות בעגלה אך גם בקדשים ישנם שפוסל בהם שנים וא"כ צריך את הפסוק למעט בקדשים שפוסל בהם שנים, ולכאורה בקדשים לומדים שעבודה לא פסולת מהפסוק עורת או שבור או חרוץ או גרב או ילפת לא תקריבו את אלה לה' שרק אלה לא תקריב אך תקריב כשנעבדה בהם עבודה, ויש לומר שהיינו אומרים שמותו רק כשנעשתה העבודה בהיתר אך אם נעשתה באיסור יאסרו, קמ"ל שמתירים אך קשה שגם את זה ניתן ללמוד מהפסוק מיד בני נכר לא תקריבו את לחם אלויקכם מכל אלה אלה אין אתה מקריב אך אתה מקריב קדשים שנעבדה בהם עבודה, ויש לזכות שלומדים שלא נאמר שרק כשנעבדו בשעה שהיו חולין מתירים אך אם נעבדו אחר שהוקדשו יאסרו, קמ"ל שמתירים.

רב אמר שאם הניח אגודה של שקים פסולה גם בלי שמשכה, ויש להקשות ששנינו בברייתא על הפסוק עול ולומדים שאר עבודות ק"ו מעגלה שמום לא פסול בה ועבודה פוסלת פרה שמום פוסל ודאי עבודה פוסלת, ואם תפרוך יש ללמוד גזירה שוה עול עול, והפירכא היא שבעגלה שנים פוסלות ובפרה לא, וניתן להוכיח מקדשים ששנים לא פוסלות ומום פוסל ועבודה לא פוסלת ולומדים גזירה שוה ומקום שבאת שפוסל בפרה רק משמשכה כמו בעגלה, ויש לומר שנחלקו בזה תנאים שיש הלומד מעגלה ויש הלומד מפרה עצמה ששנינו בברייתא שבפסוק נאמר עול ושאר עבודות לומדים מהפסוק אשר לא עלה עליה עול מכל מקום, ומה שכתוב עול בא לומר שכמו שעול פוסל בין בשעת עבודה ובין שלא בשעת עבודה ושאר עבודות פוסלות רק בשעת עבודה ואין לומר שאשר לא עלה הוא כלל ועול הוא פרט ואין בכלל אלא מה שבפרט ורק עול ולא דבר אחר, יש לומר שאשר הוא ריבוי וישנה ברייתא גם בעגלה שנאמר עול ושאר עבודות לומדים מאשר לא עובד בה ומה שכתוב עול מלמד שעול פוסל בין בשעת עבודה בין שלא בשעת עבודה, ושאר עבודות פוסלות רק בשעת עבודה ואין לומר שאשר לא עובד הוא כלל ועול הוא פרט ויש בכלל רק מה שבפרט עול ולא דבר אחר כי אשר הוא ריבוי.

ר' אבהו אומר ששאל את ר' יוחנן כמה שיעור משיכת עול אמר ר' יוחנן כמלא עול, והסתפקו אם לארכו או לרחבו ותלמיד אחד ששמו ר' יעקב אומר שר' יוחנן פירש לו שמשכיכת עול היא לרחבו טפח והוא לא אמר סתם טפח כדי ללמד שסתם רוחב עול הוא טפח ונ"מ למקח וממכר.

ר' יונתן בן שאול אומר שהתורה אמרה להביא עגלה בנחל שיבא דבר שלא עשה פירות ויערף במקום שלא עושה פירות לכפר על מי שלא הניחו לו לעשות פירות ואין לומר שפירות הכונה לפריה ורביה שא"כ בזקן וסרס לא נערוף עגלה אלא הכוונה למצוות.

מנין שאיתן הוא קשה עמוד ב שכתוב איתן מושבך ושים בסלע קנך ועוד כתוב שמעו הרים את ריב ה' והאיתנים מוסדי ארץ ואחרים אומרים שאיתן הוא ישן שכתוב גוי איתן הוא מעולם היה. עריפה מאחריה לומדים עריפה עריפה מחטאת העוף.

ר' יאשיה לומד מאשר לא עובד בה ולא יזרע שהכוונה לשעבר, ור' יונתן סובר שהכוונה להבא ואומר רבא שלכו"ע אסור להבא שכתוב ולא יזרע ונחלקו לשעבר שר' יאשיה סובר שלא כתוב לא עובד ור' יונתן סובר שלא כתוב לא נעבד, ור' יאשיה לומד מאשר שהכוונה גם לשעבר ור' יונתן סובר שאשר בא לרבות כל עבודות.

נאמר לא יזרע ושאר עבודות לומדים מאשר לא עובד מכל מקום ולא יזרע בא ללמד שכמו שזריעה היא בגופה של קרקע כך רק עבודות שהן בגופה של קרקע אסורות ובא להוציא סריקת פשתן וניקור אבנים שמוות, ואין לומר שאשר לא עובד הוא כלל ולא יזרע פרט וזה כלל ופרט ורק זריעה נאסרה שכתוב אשר לרבות.

מה ששנינו שזקני העיר ורוחצים ידיהם על העגלה הערופה וכו' לומר שירחצו במקום עריפתה והם אומרים ידינו לא שפכו ועינו

אלישע חלה ג' חולאים אחד שגירה רובים בתינוקות ואחד שדחה את גיחזי בשתי ידיו ואחד שכתוב **ואלישע חלה את חזיליו אשר ימות בו**. לעולם תהיה שמאל דוחה וימין מקרבת לא כאלישע שדחה את גיחזי בשתי ידיו וכיהושע בן פרחיה שדחה את אחד מתלמידיו בשתי ידיו, באלישע כתוב **ויאמר נעמן הואל וקח ככריים וכתוב ויאמר אליו לא לבי הלך כאשר הפך איש מעל מרכבתו לקראתך העת לקחת את הכסף ולקחת בגדים וזיתים וכרמים וצאן ובקר ועבדים ושפחות ולכאורה גיחזי לקח רק כסף ובגדים, וביאר ר' יצחק שאלישע עסק אז בפרק שמונה שרצים ואמר לגיחזי הגיעה העת לקחת שכר שמונה שרצים וצרעת נעמן תדבק בך ובזרעך לעולם, ואמר ר' יוחנן בפסוק **וארבעה אנשים היו מצורעים** שהם היו גיחזי ושלשת בניו ומה שכתוב **וילך אלישע דמשק** שהלך להחזיר את גיחזי בתשובה ואמר לו חזור בך אמר גיחזי מקובלני ממך שהחוטא ומחטיא את הרבים אין מספיקים בידו לעשות תשובה, יש אומרים שתלה אבן שואבת לעגל של ירבעם ותלהו בין שמים וארץ, ויש אומרים שחקק שם בפיה והיתה אומרת **אנכי ולא יהיה לך** ויש אומרים שגיחזי היה דוחה את התלמידים מלפני אלישע שכתוב **ויאמרו בני הנביאים אל אלישע הנה נא המקום אשר אנחנו יושבים שם לפניך צר ממנו משמע שעד עכשיו לא היה דחוק.****

כשינאי המלך הרג את כל חכמי ישראל אחותו של שמעון בן שטח הטמינה אותו ור' יהושע בן פרחיה ברח לאלכסנדריה במצרים וכשהיה שלום בא"י שלח לו שמעון בן שטח מני ירושלים עיר הקודש לך אלכסנדריה של מצרים אחותי בעלי שרוי בתוכך ואני יושבת שוממה, אמר ר' יהושע א"כ נעשה שלום וכשחזר נכנס לפונדק שכבדוהו שם כראוי ואמר כמה נאה אכסניה זו אמר לו תלמיד אחד עיניה טרוטות אמר לו רשע בכך אתה עוסק והציא ד' מאות שופרות ונדהו, ובכל יום הגיע לפניו שיקבלנו ולא קבלו, יום אחד כשקרא שמע הגיע לפניו והיה בדעתו לקבלו וסימן לו בידו וחשב התלמיד שהוא דוחה אותו הלך והעמיד לבינה והשתחוה לה אמר לו ר' יהושע חזור בך אמר לו מקובלני ממך שהחוטא ומחטיא את הרבים לא מספיקין בידו לעשות תשובה, ושנינו שאותו תלמיד כישף והסית והדיח את ישראל, ושנינו שר"א בן ר"ש אומר יצר תינוק ואשה ידחם בשמאל אך יקרבה בימין.

משנה אם מצאו את ההורג קודם עריפת העגלה תצא ותרעה בעדר, ואם מצאו אחר עריפתה תקבר שהרי באה על הספק וכיפרה בספק ואם נערפה ואח"כ נמצא ההורג יהרג, אם עד אחד אמר ראיתי את ההורג ואחד אומר לא ראיתי וכן אם אשה אחת אומרת ראיתי ואחת אומרת לא ראיתי היו עורפין ואם אחד אומר ראיתי ושנים אומרים לא ראית עורפים אם שנים אומרים ראינו ואחד אומר להם לא ראיתם לא עורפים, אחר שרבו הרצחנים בטלה עגלה ערופה כשכא אליעזר בן דניא קראוהו תחינה בן פרישה ואח"כ קראוהו בן הרצחן, אחר שרבו המנאפים פסקו מים המרים ורבן יוחנן בן זכאי הפסיקם שהוא דרש בפסוק **לא אפקוד על בנותיכם כי תזנינה ועל כלותיכם כי תנאפנה כי הם וגו'** כשמתו יוסי בן יועזר איש צרידה ויוסי בן יוחנן איש ירושלים בטלו האשכולות שכתוב **אין אשכול לאכול בכורה אותה נפשי**, יוחנן כהן גדול הפסיק את הודאת המעשר וכן ביטל את המעוררים והנוקפים **עמוד ב** ועד ימיו היו עובדים בחוה"מ בדבר האבד והוא הפסיקם ובימיו לא היה צורך לשאול על דמאי. **גמרא** אם נמצא ההורג אחר עריפה הוא לא נפטר בכך שכתוב **ולארץ לא יכופר לדם אשר שופך בה כי אם בדם שופכו**.

משמע במשנה ששנו אחד לא נאמן כשמכחישים אותו ואם לא הכחישוהו נאמן ששנינו כברייא בפסוק **לא נודע מי הכהו שאם אחד יודע בסוף העולם לא עורפים ור"ע סובר שאם סנהדרין ראו אחד שהרג את הנפש ואינם מכירים אותו שלא עורפים שכתוב **ועינינו לא ראו ואילו הם ראו, ויש להקשות שאם אחד נאמן איך עד אחד יכול להכחישו הרי עולא אמר שבמקום שהתורה האמינה לעד אחד הוא כשנים, ויש לומר שאכן לא עורפים וכן אמר ר' יצחק שיש לשנות שלא עורפים, ור' חייא שנה שהכחשה של אחד ואחד עורפים ולא קשה מר' חייא על עולא שעולא דיבר כשכא בזה אחר זה אך כשכא יחד זה נקרא הכחשה, ולכאורה יש להוכיח ממה ששנינו אחד אומר ראיתי ושנים אומרים לא ראית לא עורפים משמע שאחד ואחד עורפים וקשה לר' חייא, אך מהסיפא יש לדייק להיפך ששנים אומרים ראינו אחד אומר לא ראיתם לא עורפים משמע שבאחד ואחד עורפים, אלא המשנה דברה בפסולי עדות וכו' נחמיה כשמקום שהתורה הכשירה עד אחד הולכים אחר רוב דעות וב' נשים באיש אחד כב' אנשים באיש אחד, וללישנא בתרא כשיש עד אחד מתחילה גם ק' נשים הן כאחד וכאן מדובר שבאו נשים מתחילה, ויש לפרש לר' נחמיה שכשהתורה מאמינה לעד אחד הולכים אחר רוב דעות וב' נשים מול אשה אחת כב' אנשים מול איש אחד אך****

ב' נשים מול איש אחד זה כמחצה על מחצה, והמשנה כתבה ב' כבות בפסולי עדות שלא נאמר שהולכים אחר רוב דעות רק לחומרא ולא להקל קמ"ל שהולכים גם להקל.

כשרבו הרצחנים בטלה עגלה ערופה שהיא באה על ספק ועכשיו אין ספק כי רבו לרצוח בגלוי.

משרבו הנואפין ביטלו מים המרים שכתוב **ונקה איש מעוון** וכשהוא בדוק מעוון המים בודקים את אשתו וכשאינו מנוקה מעוון אינן בודקים אותה, וכן כתוב **לא אפקוד על בנותיכם כי תזנינה** וצריך פסוק נוסף עווננו נחשב ושל בניו נחשבו, **קמ"ל לא אפקוד על בנותיכם** ואין לומר רק אשת איש ולא פנויות כי כתוב כי הם עם הזונות יפדרו ועם הקרשות יזבחו, ומה שכתוב בהמשך **ועם לא יבין ילבט** שהנביא אומר אם אתם מקפידים על עצמכם המים יבדקו את נשותיכם ואם לא הם לא יבדקו אותן.

כשרבו בעלי הנאה התעוותו הדינים והתקלקלו המעשים ואין מנוחה בעולם ואחר שרבו רואי פנים בדין בטל לא תגורו ופסק לא תכירו ופרקו עול שמים ונתנו עליהם עול בשר ודם אחר שרבו לוחשי לחיות בדין התרבה חרון אף בישראל והסתלקה השכינה שכתוב **בקרב אלוקים ישפוט** ואחר שרבו **אחרי בצעם לבם הולך** התרבו האומרים **לרע טוב ולטוב רע** ואז התרבה הוי הוי בעולם וכשהתרבו מושכי הרוק כדרך גאווה התמעטו התלמידים והתורה חזרה רק על לומדיה וכשהתרבו היהירים התחילו בנות ישראל להנשא רק ליהירים שהדור רואה רק לפנים, אך קשה שכתוב שכל המתיהר אינו רצוי גם לבני ביתו שכתוב **גבר יהיר לא ינוה** אפילו בנוה שלו ויש לומר שמתחלה הן קופצות עליהם ואח"כ הן מזלזלות בהם, אחר שרבו מטילי מלאי על בעלי בתים התרבה השוחד והטיית משפט ופסקה טובה, משרבו מקבלני טובתך ומחזיקיני טובתך התרבו איש הישר בעניו יעשה השפלים הוגבהו והגבוהים הושפלו והמלכות הולכת ומתנוונת, אחר שרבו צרי עין וטורפי טרף רבו מאמצי הלב וקופצי ידים מלהלוות ועברו על מה שכתוב **השמר לך פן יהיה דבר עם לבבך**, משרבו נטויות גרון ומשקרות עיניים רבו מים המרים ואח"כ פסקו, משרבו מקבלי מתנות התמעטו הימים והתקצרו השנים שכתוב **ושונא מתנות יחיה** אחר שרבו זחוחי הלב רבו מחלוקות בישראל משרבו תלמידי שמאי והלל שלא שמשו כל צרכן רבו מחלוקות בישראל ונעשתה התורה כשתי תורות אחר שרבו מקבלי צדקה מהעכו"ם היו ישראל למעלה והם למטה ישראל לפנים והם לאחור.

אשכולות ביאר רב יהודה בשם שמואל איש שהכל בו. **יוחנן** כה"ג העביר את הודאת המעשר, ביאר ר' יוסי בן ר' חנינא שלא נתנוהו כתיקונו שהתורה אמרה לתת ללוויים,

דף מח ובזמנו נתנו לכהנים, ואין לומר שההודאה תהיה על שאר המעשרות שאמר ר"ל שבית שלא מתודה על מעשר ראשון אינו מתודה יותר על השאר כיון שבו פתח הפסוק, ומשמע במשנתינו שבזמנו הפרישו ובכרייתא נאמר שהוא גזר על הדמאי לפי ששלח בכל גבול ישראל וראה שהפרישו רק תרומה גדולה ואילו מעשר ראשון ומעשר שני מקצתם עישרו ומקצתם לא עישרו אמר להם בני בואו ואומר לכם שכמו שבתרומה גדולה יש עוון מיתה כך בתרומת מעשר וטבל יש בהם עוון מיתה ותיקן להם שהחלוקה פירות מעם הארץ יפריש מעשר ראשון ויפריש תרומת מעשר מהמעשר ראשון ויתנה לכהן ויפדה ויעלה את המעשר שני לירושלים ואת המעשר עני לא יתן שהמוציא מחבירו עליו הראיה, ויש לומר שתיקן ב' תקנות שביטל ידיו של החברים ותיקן הפרשה על דמאי של עמי הארץ. **וביטל** את המעוררים שהלויים היו אומרים **עורה למה תישן ה'** אמר להם וכי יש שינה לפניו והלא כתוב **הנה לא ינום ולא יישן שומר ישראל** אלא שכשישראל שרויים בצער ואומות העולם בנחת ושלווה לכך נאמר **עורה למה תישן ה'**.

יוחנן כה"ג ביטל את הנוקפים ביאר רב יהודה בשם שמואל שהיו סורטים לעגל בין קרניו שיפול דם בעינו ויהיה קל לשחטו והוא ביטל את זה שזה נראה כמום, ובכרייתא שנו שחבטוהו במקלות כמו שעושים לע"ז אמר להם עד מתי אתם מאכילים נבלות למזבח, ולכאורה מה שייך שזה נבילות הרי הן שחוטים אלא שזה כטריפות שמא ניקב קרום של מוח ותיקן להם טבעות שיהיה קל לשחוט.

עד ימיו הכה פטיש בירושלים והיינו בחול המועד, **בימיו** לא שאלו על הדמאי כי כולם התחילו להפריש.

משנה אחר שבטלה סנהדרין בטל השיר מבתי המשתאות שכתוב **בשיר לא ישתו יין**, משמנו נביאים הראשונים בטל אורים ותומים משחרב ביהמ"ק בטל השמיר ונפת צופים ופסקו אנשי אמנה מישראל שכתוב **הושיעה ה' כי גמר חסיד, רשב"ג** אומר שר' יהושע העיד שמיום שחרב ביהמ"ק אין יום שאין בו קללה ולא ירד הטל לברכה וניטל טעם הפירות, ור' יוסי אומר שניטל גם שומן פירות, ר"ש בן אלעזר אומר שהטהרה נטלה את הריח והמעשרות נטלו את שומן הדגן, וחכמים אומרים שהזנות והכשפים בטלו את הכל. **גמרא** ביטול השיר היה מזמן ביטול הסנהדרין, אמר רב הונא בר רב יהושע שכתוב **זקנים משער שבתו** והיינו סנהדרין ואז **בחורים מנגינתם**, אמר

רב שאוון ששומעת זמרה תיעקר, ואמר רבא זמרה בבית חורבן בסופו, שכתוב קול ישורר בחלון חרב בסף כי ארזה ערה וביאר ר' יצחק שבית המסובך בארזים עיר הוא, והיינו שגם כשהבית מסובך בארזים בכ"ז יתרועע, אמר רב אשי שיש ללמוד מזה שהחורבן מתחיל מהפתחים שכתוב חרב בסף, או מהפסוק שאיה יוכת שער ואמר רב אשי שהוא ראה את השד הזה שהוא מנגח את הבית כשור. רב הונא אומר שזמרה של מושכי הספינה מותרת וכן של רועי הבהר, אך הזמרה של האורגים אסורה כי היא לשחוק, וכשרב הונא ביטל את הזמרה הוזלו מאה אווזים בזו ומאה סאים חיטים בזו ובכ"ז זלזלו בהם, וכשרב חסדא זלזל בגזירה הזו חיפשו אוז אחד בזו ולא מצאו.

רב יוסף אומר שזמרת גברים שעונים לה נשים זה פריצות ואם נשים שרות והגברים עונים זה כאש בנעורת, ונ"מ אם קשה לבטל גזירה אחת שיבטלו את החמורה יותר.

ר' יוחנן אומר שהשונה בד' מיני זמר מביא ה' מיני פורעניות לעולם שכתוב אוי משכימי בבוקר שכר ירדפו מאחרי בנשף יין ידליקם והיה כינור ונבל ותוף וחליל ויין משתייהם ואת פועל ה' לא יביטו וכתוב אח"כ לכן גלה עמי מבלי דעת שגורם גלות וכבודו מתי רעב שבא רעב ומונו צחה צמא שגורמים שתשתכח התורה וישח אדם וישפל איש שגורמים שפלות לשונאו של הקב"ה שכתוב עליו ה' איש מלחמה ועיני גבוהים תשפלנה שגורם שפלות לישראל וכתוב אח"כ עמוד ב לכן הרחיבה שאול נפשה ופערה פיה לבלי חוק וירד הדרה והמונה ושאונו ועלזו בה.

רב הונא אומר שנביאים הראשונים אלו שמואל דוד ושלמה, ור"ג אומר שבימי דוד לפעמים עלה בידו לשאול ולפעמים לא, ששאל את אביתר ולא הצליח ושאל את צדוק והצליח, שכתוב ויעל אביתר, ורבה בר שמואל מקשה שכתוב בפסוק כל ימי זכריה המבין בראות אלוקים משמע באורים ותומים, ויש לדחות שהכוונה בנביאים, אך יש להקשות ששינוי בברייתא שכשרב ביהמ"ק הראשון בטלו ערי מגרש ואורים ותומים ופסק מלך מבית דוד, ואם לחשך אדם לומר ויאמר התרשאתא להם אשר לא יאכלו מקדש הקדשים עד עמוד כהן לאורים ותומים הכוונה כאדם האומר עד תחיית המתים ובוא המשיח, אלא מבאר ר"ג בר יצחק שנביאים הראשונים הכוונה קודם לחגי זכריה ומלאכי שהם האחרונים שכתוב שמשמתו חגי זכריה ומלאכי הסתלקה רוח הקודש בישראל, ובכ"ז השתמשו בבת קול שפעם הסב בעליית בית גוריא ביריחו ויצאה בת קול ואמרה יש בכם אדם אחד שראוי שתשרה עליו שכינה אלא שאין הדור ראוי לכך ונתנו עיניהם בהלל הזקן וכשמת הספידוהו הי חסיד והי עניו תלמידו של עזרא, ופעם אחרת כשהסבו בעלייה ביבנה יצאה בת קול ואמרה יש בכם אדם שראוי לשרות עליו שכינה אלא שאין הדור ראוי לכך ונתנו עיניהם בשמואל הקטן וכשמת הספידוהו הי חסיד והי עניו מתלמידיו של הלל, וכשמת הוא אמר שמעון וישמעאל יפלו בחרב וחרביהם להריגה ושאר העם לבזה וצרות גדולות יבואו על העם, וגם את ר' יהודה בן בבא בקשו להספיד כך אלא שנטרפה השעה שלא מספידים את הרוגי המלכות. ושלמה המלך בנה את ביהמ"ק בשמיר שכתוב בפסוק והבית בהבנתו אבן שלמה מסע נבנה ולר' יהודה הדברים ככתבן, ור' נחמיה אמר לו הרי נאמר כל אלה אבנים יקרות מגוררות במגרה אלא מה שכתוב אבן שלמה מדובר שהתקינו בחוץ והכניסו בפנים, ורבי מכריע כר' יהודה באבני מקדש וכו' נחמיה באבני ביתו של שלמה, ולר' נחמיה היו צריכים את השמיר לאבני שהם שכתוב שלא כותבים אותם בדיו שכתוב פיתוחי חותם ולא סורטים אותם באזמל שכתוב במלואותם אלא כותבים עליהם בדיו ומראה להם שמיר מבחוץ והן נבקעות מאליהם כתאינה שנבקעת בקיץ ולא נחסר בה כלום וכבקעה שנבקעת בימות הגשמים שלא נחסר בה כלום.

השמיר גדלו כשעורה והוא נברא מששת ימי בראשית ואין חומר שעומד מפניו ושומרים אותו בספוגים של צמר ומניחים אותו בקנה של עופרת מלאה סובי שעורים ואמר ר' אמי שאחר חורבן ביהמ"ק הראשון בטלה שירא פרנדא וזכוכית לבנה, ובברייתא נוסף שבטל רב ברזל ויש אומרים שבטל גם יין קרוש שבא משניר שדומה לעיגולי דבלה.

רב מבאר נופת צופים שהיא סולת שצפה על הנפה והיא כעיסה שנילושה בדבש ושמן ולוי מבאר שזה ב' ככרות שנדבקו בתנור והן תופחות ומגיעות זו לזו, ורבי"ל מבאר שזה דבש שבא מציפיה וכמו שמתרגם רב ששת כאשר תעשנה הדבורים כמה דנתון דבורייתא ושייטן ברומי עלמא ומתיין דובשא מעשבי טורא.

שינוי שכל הניצוק טהור חוץ מדבש הזיפים והציפחים, ור' יוחנן מבאר זיפים שהוא דבש שמזיפים בו, ור"ל אומר שזה על שם המקום שכתוב זיף וטלם ובעלות וכתוב בבא הזיפים ויאמר לשאול

וביאר ר' יוחנן שהם בני אדם שמזיפים בדבריהם ור"א אומר ע"ש מקומם

ר' יצחק מבאר אנשי אמנה שהם מאמינים בהקב"ה כמו שאמר ר"א הגדול שמי שיש לו פת בסלו ואומר מה אוכל מחר הוא מקטני אמנה וכמו שאמר ר"א מי בז ליום קטנות מי גרם שיתבזזו שולחנם של הצדיקים לעתד לבני הקטנות שחיתיה בהם שלא האמינו בה, ורבה אומר שזה קטני בני רשעי ישראל

דף מט שזמבזבזים דין אביהם לעתיד לבא ואומרים רבש"ע מאחר שאתה נפרע מהם לעתיד לבא מדוע הקהיתה גם שיניהם במ.

אמר ר' אילעא בר ברכיה שלולא תפלתו של דוד כל ישראל היו מוכרי רבב, שכתוב שיתה ה' מורה להם, עוד אמר ר' אילעא שלולא תפלתו של חבקוק היו כל הת"ח מתכסים בטלית אחת ולומדים שכתוב ה' שמעתי שמעך יראתי ה' פעלך בקרב שנים תחייהו ויש לקרוא בקרוב שנים עוד אמר ר' אילעא שאם שני ת"ח הולכים יחד בדרך ואין ביניהם דברי תורה ראויים להשרף באש שכתוב ויהי המה הולכים הלך ודבר והנה רכב אש ורק בגלל הדיבור לא הוזקו, עוד אמר ר' אילעא ששני ת"ח שדרים בעיר אחת ולא נוחים זה לזה בהלכה אחד מת והאחר גולה שכתוב לנוס שמה רוצח אשר ירצח את רעהו בלי דעת ודעת היינו תורה שכתוב נדמו עמי מבלי הדעת.

ר' יהודה בר ר' חייא אומר שת"ח שעוסק בתורה מתוך הדחק תפלתו נשמעת שכתוב כי עם בציון ישב בירושלים ככה לא תבכה חנון יחנך לקול יעקב ששמעתו ענן וכתוב אח"כ ונתן ה' לכם לחם צר ומים לחץ, ור' אבהו אומר שמשביעים אותו מזיו שכינה שכתוב בהמשך והיו עניןך ראות את מוריך, ור' אחא בר חנינא אומר שגם אין הפרגוד ננעל בפניו שכתוב ולא יכנף עוד מוריך.

רבא אומר שאחר החורבן כל יום מרובה קללתו משל חבריו שכתוב בבוקר תאמר מי יתן ערב ובערב תאמר מי יתן בוקר ואין לומר בוקר של מחר כי ודאי אינו יודע מה יהיה אלא הכוונה הבוקר של אתמול, והעולם מתקיים על קדושה דסידרא ועל עניית אמן היא שמיה רבה שאחר אגדה שכתוב ארץ אפתה כמו אופל צלמות ולא סדרים ואם יש סדרים היא תופיע מאופל.

ר"ש בן אלעזר אומר שהטהרה ביטלה את הטעם והריח בפירות והמעשר ביטל את שומן הדגן וכשרב הונא מצא תמר שמינה עם ריח הוא צררה בסודרו וכשרבה בנו בא אמר שהוא מריח ריח של תמר זו אמר לו יש כך טהרה וכשהגיע אבא בנו לקחה רבה והביאה לו אמר לו רב הונא בני שמחת לבי והקהית שיני, וע"ז אומרים האנשים רחמי האב על בנו ורחמי הבן על הבנים שיש לו, רב אחא בר יעקב טיפל ברב יעקב בן בתו וכשגדל אמר לו רב אחא השקיני מים אמר לו איני בנך וע"ז אומרים גדל גדל ובכ"ז אומר הילד בן בתך אני.

משנה בפולמוס של אספסינוס גזרו על עטרות חתנים ועל אירוס ובפולמוס של טיטוס גזרו על עטרות כלות ושלא ילמד אדם את בנו יוונית, ובפולמוס האחרון גזרו שכלה לא תצא באפריון בתוך העיר, משמת ר"מ בטלו מושלי משלים, משמת בן עזאי בטלו השקדנים, משמת בן זומא בטלו הדרשנים, משמת ר"ע בטל כבוד התורה, משמת ר' חנינא בן דוסא בטלו אנשי מעשה, משמת ר' יוסי קטנתא בטלו החסידים, ונקרא קטנתא שהוא היה קטנם של חסידים, משמת רבן יוחנן בן זכאי בטל זיו החכמה, משמת ר"ג הזקן בטל כבוד התורה ומתה טהרה ופרישות, משמת ר' ישמעאל בן פאבי בטלה זיו הכהונה, משמת רבי בטלה ענווה ויראת חטא. גמרא ר' פנחס בן יאיר אומר משחרב ביהמ"ק בורשו החברים ובני חורין וחפו ראשם ונדלדלו אנשי מעשה, וגברו בעלי זרוע ובעלי לשון ואין דורש ומבקש ושואל, ועל מי לנו להשען על אבינו שבשמים ור"א הגדול אומר שמשחרב ביהמ"ק התחילו החכמים להעשות כסופרים והסופרים כחזנים והחזנים כעמי הארץ ועמי הארץ עמוד ב התדלדלו, בעקבי המשיח החוצפה תגדל והיוקר יאמיר הגפן תתן פריה ובכ"ז היין ביוקר, ומלכות תהפך למינות ואין תוכחת בית הועד יהיה לזנות והגליל יחרב והגלבץ ישום ואנשי הגבול יסובכו מעיר לעיר ולא יחוננו אותם, וחכמות סופרים סתרה ויראי חטא ימאסו, והאמת נעדרת, נערים פני זקנים ילבינו, זקנים יעמדו מפני קטנים, בן מנוול אב ובת קמה באמה וכלה בחמותה, ואויבי איש אנשי ביתו, פני הדור כפי ופני הכלב, הבן לא מתביש מאביו ועל מה יש לנו להשען על אבינו שבשמים. גמרא לרב אסורו רק עטרה ממלח או גפרית אך של הדס וורד מותר ושמואל סובר שגם זה אסור אך של גומא וקנים מותר, ולוי אסר גם בזה וכן הוא שנה בברייתות שלו.

גזרו על האירוס לר"א הוא טבלת פעמון מפה אחד, רבה בר רב הונא עשה לבנו כלי נגינה טנבורא ורב הונא שבר אותה ואמר לו שמחליפים את זה באירוס אך תוכל לעשות כפה חבית או קפיזא שהוא קטן יותר.

עטרות כלות רבה בר רב הונא מבאר בשם ר' יוחנן שזה תכשיט עיר של זהב וכן שנינו שעטרות כלות זה עיר של זהב אך יכול לעשותה מכיפה של משי, ובברייתא שנו שאסרו גם חופת חתנים והיינו זהורית מוזהבת, וכן שנינו שחופת חתנים זה זהורית מוזהבת ויכול לעשות ככיפה מעץ ותולה בה מה שירצה.

גזרו על יונית שכשמלכי חשמונאי צרו זה על זה הורקנוס היה מבחוח ואריסטובלוס בפנים ובכל יום שלשלו דינרים בקופה והעלו להם כבשים לתמיד, וזקן אחד שהכיר בחכמת יונית אמר להם שכשעוסקים בעבודה לא ימסרו בידיכם ולמחרת העלו להם חזיר וכשהגיע לחצי החומה נעץ בה צפרניו ונודעזעה א"י ת' על ת' פרסה, ואמרו באותה שעה ארור מי שיגדל חזירים וארור מי שילמד את בנו חכמת יונית ושנינו באותה שעה בא עומר מגנות צריפים ושתי הלחם מבקעת עין סוכר, וקשה שרבי אמר שבא"י מדוע לדבר לשון סורסי אלא או לשון הקודש או יונית, ורב יוסף אמר שבבבל אין סיבה לכתוב בלשון ארמי אלא או בלשון הקודש או בלשון פרסי, ויש לחלק בין לשון יונית לחכמת יונית, אך קשה שרב יהודה אמר בשם שמואל בשם רשב"ג על הפסוק **עיני עוללה לנפשי מכל בנות עירי** שהיו אלף ילדים בבית אבא שה' מאות מהם למדו תורה וח' מאות למדו חכמת יונית ונשאר מהם רק אני כאן וכן אחי אבא בעסיא, ויש לומר שמתור למי שמקורב למלכות כמו ששנינו שתספורת קומי אסורה מדרכי האמורי אך התירו לאבטולוס בן ראובן לספר כך מפני שהיה מקורב למלכות והתירו לבית ר"ג ללמוד חכמת יונית שהיו מקורבים למלכות.

גזרו שכלה לא תצא באפיריון משום צניעות.

משמת ר"א נגזז ס"ת משמת ר' יהושע בטלה עצה ומחשבה משמת ר"ע בטלו זרועי תורה ונסתמו מעינות החכמה משמת ר"א בן עזריה בטלו עטרות חכמה שעטרת חכמים עשרם משמת ר' חנינא בן דוסא בטלו אנשי מעשה משמת אבא יוסי בן קטונתא בטלו חסידים ונקרא כך שהיא מקטני חסידים, משמת בן עזאי בטלו השקדנים משמת בן זומא בטלו הדרשנים משמת רשב"ג עלה גובאי ורבו צרות, משמת רבי הוכפלו הצרות ובמשנה שנינו שבטלה ענוה ויראת חטא ואמר רב יוסף שאין לשנות ענוה כי יש אותי, ור"ג אמר לתנא שלא ישנה יראת חטא כי יש אותי.

ת.ו.ש.ל.ב.ע מסכת גיטין

דף ב משנה מי שמביא גט ממדינת הים צריך לומר שהוא נכתב ונחתם בפניו, ולרבן גמליאל גם המביא מרקם וחגר תוך לומר בפני נכתב ונחתם, ור"א סובר שאף מכפר לודים ללוד, ולחכמים לא צריך לומר כך אלא רק הבא ממדינת הים וכן המוליך ומביא ממדינה למדינה בחו"ל, ולרשב"ג גם המביא בחו"ל מהגמוניא להגמוניא צריך לומר בפ"נ בפ"נ, ר' יהודה אומר שמרקם למזרח כמזרח ורקם כמזרח ומאשקלון לדרום ואשקלון כדרום מעכו לצפון ועכו כצפון ור"מ סובר שעכו כא"י לגיטין מי שמביא גט בא"י אינו צריך לומר בפ"נ בפ"נ ואם יש מערערים על הגט יתקיים בחותמיו. **גמרא עמוד ב** רבה אומר שבחו"ל צריך לומר בפ"נ בפ"נ כי לא בקיאים לכתוב לשמה ורבה אומר שהטעם הוא שעדים לא מצויים לקיימו, והנ"מ ביניהם כשהביאוהו שנים שהם עצמם מקיימים או ממדינה למדינה כא"י שאין שיירות מצויות או ממדינה למדינה בחו"ל.

לרבה שאין בקיאים לכאורה יצטרכו ב' עדים כמו כל עדויות שבתורה, ויש לומר שעד אחד נאמן באיסורים, אך קשה שעד אחד מועיל רק באופן שיש ספק בחתיכה אם היא חלב או שומן ולא הוחזק בה האיסור אך כאן הוחזק באשה איסור אשת איש וזה דבר שבערוה שאין מועיל פחות משנים, ויש לומר שרוב הסופרים בקיאים הם וגם לר"מ שחוששים למיעוט סתם סופרי הדיינים למדו הלכות ורבנן חששו מצד לשמה,

דף ג ובמקום עיגון הקילו שמספיק אחד ולכאורה זה חומרא שאם נצריך תמיד שנים הבעל לא יערער, ויש לומר שכיון שר' יוחנן ור' חנינא נחלקו אם נותנו בפני ב' או ג' א"כ הוא ידקדק ולא ירע לעצמו, **יש להקשות** שלרבה שאומר שאין עדים מצויים לקיימו נצריך ב' שליחים כמו כל קיום שטר, ויש לומר שעד אחד נאמן באיסורים אך קשה שזה מועיל רק בספק בחתיכה שלא הוחזק האיסור אך כאן הוחזק איסור אשת איש ורוב דבר שבערוה פחות מב', ויש לומר שמה הדין לא צריך כלל קיום כר"ל שעדים החתומים על השטר זה כנחקרה עדותם בב"ד ורק רבנן הצריכו עידי קיום וכאן הקילו במקום עיגון, ולכאורה זה חומרא כיון שאם נצריך שנים הבעל לא יערער כלל לפסלם ואילו באחד הבעל יערער לפסלו, ויש לומר כיון שנותנו בפני ב' או ג' הבעל לא יערער.

רבא לא ביאר כרבה כיון שהמשנה לא אמרה שיאמר השליח בפני נכתב לשמה בפני נחתם לשמה, ורבה אומר שאכן היה צריך לכתוב כך אלא שאם נוסף לו בדיבור הוא יבא לקצר עוד יותר ועכשיו הוא

לא יקצר שמקצרים מילה משלש ולא מילה אחת משנים, ורבה לא ביאר כרבה שלדבריו מספיק לכתוב בפני נחתם ולמה כתבו גם בפני נכתב א"כ משמע שצריך לשמה, ורבה אומר שאכן היה צריך לכתוב רק בפני נחתם וכותבים גם בפני נכתב שלא יחליפו בשאר קיום שטרות ורבה סובר שבקיום יודעים מי העדים וכאן הוא רק אומר בפני, ועוד שבקיום לא מועיל אשה וכאן מועיל אשה ועוד שבקיום לא מועיל הבעל דבר ואילו כאן מועיל גם הבעל דבר, ורבה סובר שגם כאן יועיל אם יאמרו מכירים אנו אותו וא"כ זה יתחלף בשאר קיום שטרות בעד אחד.

עמוד ב ויש להקשות מדוע לרבה צריך גם בפני נכתב וגם בפני נחתם שלר"מ שעדי חתימה כרתי מספיק שרק החתימה תהיה לשמה, ששנינו שלא כותבים במחובר לקרקע ואם כתב במחובר ותלשו ונתנו לה כשר, ולר"א מספיק רק כתיבה לשמה ולא צריך חתימה לשמה, ואין לומר שר"א סובר שמדברנן צריך גם חתימה לשמה שבמשנה של ג' גיטין פסולים מדברנן לא כתבו את זה ששנינו ג' גיטין פסולים ואם נישאה הולד כשר: כתב כתב יד בלי עדים, או שיש עדים בלי זמן, או שיש בו זמן ויש רק עד אחד, ור"א סובר שאף בלי עדים אם נתנו לה בפני עדים כשר וגובה מנכסים משועבדים, שאין העדים חותמים על הגט אלא מפני תיקון העולם, ואין לומר שהמשנה כר"מ והוא מודה שמדברנן צריך כתיבה לשמה כי ר"ג אומר שאפילו אם מצא באשפה וחתמו ונתנו לה כשר,

דף ד ואין לומר שר"ג דיבר מדאורייתא כי הוא היה צריך לומר דבר תורה כשר, אלא יש לומר שהמשנה כר"א ומה שהוא לא מצריך חתימה זה רק כשאין עדים אך כשיש עדים כן צריך חתימה כמו שאמר ר' אבא שר"א מודה במזויף מתוכו שהוא פסול, ורב אשי אומר שמשנתנו כר' יהודה ששינו ר' יהודה פוסל עד שכתבתו וחתמתו יהיה בתלוש ומתחילה העדיפו להעמיד כר"מ כי סתם משנה כר"מ או כר"א שהלכה כמותו בגיטין.

שנינו במשנה שר"ג הוסיף מביא מרקם וחגר ור"א הסיף מכפר לודים ללוד, ואמר אב"י שהם עיירות סמוכות לא"י ומובלעות בתחומה ורבה בר בר חנה אמר שראה את המקום הזה והוא כמו מבי כובי לפומבדיתא, ולכאורה ת"ק סובר שלא צריך, ולכאורה נחלקו מצד שאין בקיאים לשמה ות"ק סובר שהם בקיאים, ואילו ר"ג ור"א סובר שאין שבותם מקומות אין עדין מצויים לקיימו, ויש לומר שרבה יתיר שלכו"ע הטעם הוא מפני שאין בקיאים לשמה אך ת"ק סובר שבעיירות הסמוכות בקיאים, ור"ג סובר שהסמוכים לא בקיאים ובמובלעים בקיאים ור"א סובר שגם במובלעים לא מחלקים במדינת הים, ורבא יבאר שלכו"ע הטעם הוא שאין מצויים לקיימו, ות"ק סובר שבסמוכים מצויים לקיימו ור"ג סובר שלא אך במובלעים כן, ולר"א גם במובלעים שלא מחלקים במדינת הים.

שנינו במשנה שלחכמים רק המביא והמוליך מדינת הים צריך לומר בפ"נ ובפ"נ, וא"כ לת"ק המוליך לא צריך, ולכאורה נחלקו **עמוד ב** שת"ק סובר שהטעם הוא אין בקיאים ובא"י בקיאים וחכמים סוברים שהטעם הוא שעדים לא מצויים ולכן גם המוליך צריך לומר, ויש לומר שרבה יבאר שנחלקו שלת"ק לא גזרו מוליך משום מביא ולחכמים גזרו מוליך משום מביא, ורבא מבאר שהטעם הוא משום שאין מצויים וחכמים באו לבאר בת"ק שגם המוליך למדינת הים צריך לומר.

שנינו לקמן שהמוליך במדינת הים ממדינה למדינה צריך לומר בפ"נ בפ"נ משמע שבאותה מדינה לא צריך וזה מובן רק לרבה כי באותה מדינה מצויים לקיים אך אין בקיאים, ויש לומר שלרבה הדיוק הוא שממדינה למדינה בא"י לא צריך, אך קשה ששנינו אח"כ להדיא שהמביא בא"י לא צריך לומר, ויש לומר שהיינו אומרים שרק בדיעבד כשר ולכתחילה צריך קמ"ל שלא צריך, ויש שהקשה באופן זה שהדיוק הוא שממדינה למדינה בא"י לא צריך וזה מובן רק לרבה שבקיאים אך לרבה שאין מצויים א"כ גם בא"י לא מצויים, ויש לומר שהדיוק הוא שבאותה מדינה בחו"ל לא צריך כי מצויים לקיימו אך קשה שא"כ בא"י צריך ממדינה למדינה א"כ שיכתבו סתם שממדינה למדינה צריך, ויש לומר שבא"י שיש עולי רגלים א"כ תמיד מצויים ואף כשביהמ"ק אינו קיים יש בתי דינים קבועים ולכן מצויים לקיימו.

שנינו לרשב"ג שגם מהגמוניא להגמוניא צריך לומר ור' יצחק אמר שהיתה עיר בא"י ששמה עססית והיו בה שני הגמונים והקפידו זה על זה והצריכו לומר בפ"נ בפ"נ וזה מובן מצד מצויים לקיימן אך קשה לרבה, אלא יש לומר שרבה מודה לרבה שצריך מצויים לקיימו, והנ"מ רק כשהביאו שנים או באותה מדינה במדינת הים, ויש להוכיח ממה ששנינו במביא גט שאינו יכול לומר בפ"נ בפ"נ אם יש עדים יתקיים בחותמיו,